

Πραντσίδης Ιωάννης, Βίγκλας Σ. Κατελής, Κορώνας Γ. Δημήτρης, ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΒΑΚΛΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ – ΒΟΡΕΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ. Η ΕΦΕΣΤΙΑ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ, Ιερό Ίδρυμα Ελλήνων Ανατολικής Ρωμυλίας «Η Αγία Τριάδα», Λειβαδίτσα Πέλλας 2025, 102 σ. (Προλογίζουν: ο Μητροπολίτης Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας κ. Ιωήλ και ο Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ιδρύματος Απόστολος Λεων. Ζαφειρόπουλος). ISBN 978-618-87814-0-5

Μαρία Κουμαριανού

Με μεγάλη χαρά η εφημερίδα «Νέα Αγχίαλος» και η στήλη των βιβλιοπαρουσιάσεων καλωσορίζουν τη πρώτη έκδοση του Ιερού Ιδρύματος Ελλήνων Ανατολικής Ρωμυλίας « Η Αγία Τριάδα» που είναι αφιερωμένη στην ιστορία της ομώνυμης μονής και της εφέστιας εικόνας Της.

Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των συγγραφέων βρίσκεται ένας τόπος ιερός και φορτισμένος, η Μονή της Αγίας Τριάδας στο Καβακλί, σημερινό Τοπόλοβγκραντ της Βουλγαρίας. Ένα μοναστήρι που δεν αποτελεί απλώς έναν θρησκευτικό χώρο, αλλά και έναν ζωντανό φορέα πολιτισμού, μνήμης και παράδοσης.

Οι τρεις συγγραφείς του πονήματος καταπιάστηκαν με τα καίρια θέματα της εποχής μας: την ιστορία του μοναστηριού που μας ταξιδεύει σε παλαιότερες εποχές, φέρνοντας στο φως γεγονότα και πρόσωπα που σημάδεψαν την πορεία του τόπου, τη λαογραφία η οποία μέσα από τις παραδόσεις, τα έθιμα, τα πανηγύρια και τις αφηγήσεις των κατοίκων δίνει φωνή σε μια ζωντανή μνήμη που περνάει από γενιά σε γενιά, και τη μνήμη, προσωπική και συλλογική, που λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν — και μας καλεί να θυμόμαστε, να τιμούμε και να συνεχίζουμε.

Μέσα από αυτή το πόνημα παρουσιάζεται, όχι μόνο η ιστορική διαδρομή της Μονής, αλλά και το πώς αυτή έχει εγγραφεί βαθιά στη συνείδηση της τοπικής κοινωνίας αλλά και της διασκορπισμένης κοινότητας — ως σύμβολο πίστης, πολιτισμού και ταυτότητας.

Το βιβλίο προλογίζει ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας Ιωήλ ο οποίος στο συγκινητικό κείμενό του αγκαλιάζει με θερμή την παρθενική αυτή προσπάθεια του Ιδρύματος να μην αφήσει τη μνήμη να ξεθωριάσει. Ακολουθεί το προλογικό σημείωμα του Προέδρου του Ιδρύματος κ. Ζαφειρόπουλου (σελ.13) όπου αναπτύσσεται η αφορμή για την εκπόνηση αυτού του πονήματος και ο προβληματισμός των μελών του Ιδρύματος σχετικά με την αυθεντικότητα, την τεχνοτροπία και κυρίως τη συντήρηση της εφέστιας εικόνας της Μονής της Αγίας Τριάδας.

Το πρώτο κεφάλαιο έχει γραφτεί από τον Ιωάννη Πραντσίδη και τιτλοφορείται «Το Καβακλί και το Μοναστήρι της Αγίας Τριάδας» (σελ. 13-28). Ο συγγραφέας επικεντρώνεται κυρίως στα ιστορικά στοιχεία τόσο του Καβακλί όσο και της κατασκευής της Μονής το 1830. Αντλώντας στοιχεία από περιηγητές, λαογράφους και τον έντυπο τύπο, ο Πραντσίδης περιγράφει τη ζωή στο Καβακλί κατά το

19ο αιώνα τονίζοντας την ελληνικότητα, την πνευματικότητα και την ευμάρεια της περιοχής. Από τα πιο σημαντικά στοιχεία του κειμένου του είναι η περιγραφή των ανέμων προσπαθειών των Βουλγάρων να ιδιοποιηθούν το μοναστήρι, φαλκιδεύοντας την ιστορία του και επιχειρώντας να το καταλάβουν με τη βία, όπερ και εγένετο.

Ο Πραντσιδης αφηγείται με ενάργεια και συγκίνηση την πρώτη επίσκεψη του Συνδέσμου Ανατοlikορωμυλιωτών του νομού Θεσσαλονίκης στα πάτρια χώματα το 1986 (σελ. 23-24), μαζί με όλες τις περιπέτειες που αντιμετώπισαν και βέβαια εστιάζει στο κύριο γεγονός του ταξιδιού, τον εντοπισμό της εφέστιας εικόνας της μονής και τις περιπέτειες μεταφοράς της στην Ελλάδα όπου σήμερα βρίσκεται εντός του ομώνυμου ναού κοντά στα Κουφάλια Θεσσαλονίκης. Μια περιπέτεια που ευόδωσε το 1996 με τα επίσημα θυρανοίξια.

Στη συνέχεια τη σκυτάλη παίρνει ο Κατελής Βίγκλας σε δυο επόμενα κεφάλαια: Το πρώτο από αυτά έχει τον τίτλο «Λαογραφικά στοιχεία από το Καβακλί και τη Μονή Αγίας Τριάδας» (σελ. 29-48). Στον πρόλογο, ο συγγραφέας εξηγεί το πώς ο χριστιανισμός ενσωμάτωσε και νοηματοδότησε τα παγανιστικά στοιχεία στη χριστιανική λατρείας. Κατά συνέπεια τα ήθη και τα έθιμα που παρατηρούνται στις λαϊκές γιορτές και πανηγύρια είναι επιβιώματα της αρχαίας εποχής εκπεφρασμένα σε χριστιανικό πλαίσιο. Με αυτά κατά νου, ο Βίγκλας αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου στο πανηγύρι της Αγίας Τριάδας (Αντριάδας) περιγράφοντας το πλαίσιο μέσα στο οποίο επιτελείτο, τη σημασία που είχε τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους Βούλγαρους, την τελετουργική θυσία του ταύρου (κουρμπάνι) και τον συμποσιασμό που ακολουθούσε στη συνέχεια, και βέβαια αναφέρεται και σε άλλα έθιμα της ευρύτερης περιοχής του Καβακλί που όριζαν την καθημερινότητα των κατοίκων, τις γιορτές και τις σχέσεις των ανθρώπων. Δεν παραλείπει να αναφερθεί στις δοξασίες, προλήψεις και δεισιδαιμονίες, την οικονομική ζωή και βέβαια στο χαρακτηριστικό γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής.

Στο επόμενο κεφάλαιο με τίτλο «Η Μονή Αγίας Τριάδας του Καβακλί από τον Μεσαίωνα μέχρι τις μέρες μας (σελ. 49-67), ο Βίγκλας εξιστορεί το χρονικό ίδρυσης της Μονής που τοποθετείται από τον συγγραφέα στον Κλασσικό Μεσαίωνα (1000-1300). Ο συγγραφέας παρουσιάζει τη θρησκευτική ιστορία από την Εικονομαχία μέχρι το κίνημα του Ησυχασμού και την αντιπαράθεση του με τον Σχολαστικισμό της Δύσης αλλά και την Παυλικιανική αίρεση των Βογομίλων. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει υπήρχε στην περιοχή σπηλαία εκκλησία της Αγίας Τριάδας –αρχικά αφιερωμένη στους Αγίους Πέτρο και Παύλο- ήδη από τον 11^ο αιώνα. Η ονομασία αυτή παρέμεινε μέχρι τον 19^ο αιώνα οπότε η παλαιά εκκλησία κατέρρευσε και η καινούρια αφιερώθηκε στην Αγία Τριάδα. Πολύ ενδιαφέρουσα είναι η ιστορία της ίδιας της Μονής που απετέλεσε μήλο στις εθνικιστικές επιδιώξεις των Βουλγάρων και στο κίνημα του πανσλαβισμού. Ο Βίγκλας εκθέτει με λεπτομέρειες το πώς το Καβακλί και η ευρύτερη περιοχή οδηγήθηκαν στον αφελληνισμό και τον εκβουλγαρισμό.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο έχει τίτλο «Τόμος συντήρησης εφέστιας εικόνας Ιερού Ιδρύματος Ανατολικής Ρωμυλίας» και υπογράφεται από τον συντηρητή έργων τέχνης Δημήτριο Κορώνα. Το κεφάλαιο αυτό περιγράφει αφενός την ιστορία της εξέλιξης των εικόνων γενικότερα και

τοποθετεί τη συγκεκριμένη αναπαράσταση της Αγίας Τριάδας τον 19^ο αιώνα με σαφή επιρροή από τη Δυτική τέχνη. Στη συνέχεια, ο Κορώνας αναλύει όλα τα στάδια συντήρησης, εκκινώντας από τον εντοπισμό των φθορών, την ανάλυση και χρονολόγηση της εικόνας και βέβαια όλες τις ενέργειες συντήρησης. Το κεφάλαιο αυτό είναι πλούσιο σε εικόνες που δίνουν απτή μαρτυρία του πριν και του μετά των εργασιών συντήρησης και καταδεικνύουν το σεβασμό και την αγάπη προς τη λεπτομέρεια του επιστήμονα- συγγραφέα.

Κλείνοντας την παρουσίαση αυτού του αξιόλογου έργου, δεν μπορούμε παρά να σταθούμε με σεβασμό απέναντι στην προσπάθεια των συγγραφέων αλλά και στην πρωτοβουλία του Ιδρύματος να αναδείξουν πτυχές της λαογραφικής και ιστορικής κληρονομιάς. Μέσα από την επιμελημένη καταγραφή γεγονότων, παραδόσεων, αφηγήσεων και βιωμάτων, το βιβλίο αυτό δεν αποτελεί μόνο ένα επιστημονικό τεκμήριο, αλλά και ένα ζωντανό ταξίδι στη συλλογική μνήμη του τόπου μας.

Η σύνδεση της ιστορικής πραγματικότητας με τη λαϊκή παράδοση δημιουργεί μια σπάνια αρμονία, που μας βοηθά να κατανοήσουμε καλύτερα την ταυτότητά μας, τις ρίζες μας και τη συνέχεια του ελληνισμού στον χρόνο.

Έργα σαν κι αυτό μάς θυμίζουν πως η ιστορία δεν είναι μόνο τα γεγονότα, αλλά και οι άνθρωποι που τα έζησαν, οι ιστορίες που μετέδωσαν και οι αξίες που διαιωνίστηκαν. Αποτελεί, λοιπόν, χρέος όλων μας να διατηρήσουμε, να μελετήσουμε και να σεβαστούμε την πολιτιστική μας κληρονομιά — όχι μόνο ως παρελθόν, αλλά ως πυξίδα για το μέλλον.